

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

2. An quis teneatur in extrema necessitate dare eleemosynam, non solum titulo charitatis, sed etiam lege justitiæ? Et an in hoc casu possit quis cogi per judicem ad faciendam eleemosynam? Et an in ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76369](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76369)

TRACTATUS SEPTIMVS

DE

ELEEEMOSYNA.

RESOLVTIO PRIMA.

Qualem supposita pro intelligentia dicendorum. Primo, quod indigentia pauperum est triplex, extrema, gravis, & communis.

Secundo, quod bona, quae ad subueniendum praedictis necessitatibus erogari possunt, ad tria genera reuocantur, scilicet in §. ultimo huius Resolutionis. Ex p. 5. tract. 8. Rel. 1.

SUPPONO primò quòd indigentia pauperum est triplex, extrema, gravis, & communis. Extrema est, quando quis eis caret, quae necessaria sunt simpliciter naturae; haec autem non solum consideratur, quando nihil succurratur indigenti, statim, aut citò exhalabit animam, sed cum maiori latitudine, nam si aut vita abbreviabitur reum penuria, aut in grauem & diuturnum morbum incidet, etiam censetur extrema necessitas, vel, ut alij vocant, quasi extrema; extrema verò & quasi extrema in moralibus aequiparantur, in quibus parua differentia, aut distantia nulla censetur. Porò nonnulli dubitant, an extrema necessitas sit solum quae merè naturaliter, vel etiam quae alterius malitia & violentia incurritur; non videtur tamen esse locum dubio, quia quae alterius malitia obuenit, vera necessitas est & non est voluntaria patienti, sed est maior necessitas, quia cum inopia coniungitur iniuria.

2. Gravis indigentia diffinitur solet quando desunt necessaria iuxta decentiam & conditionem status. Sed cum requisita ad statum & necessaria persona magnam latitudinem habeant, ut diximus, non omnia quae necessaria sunt statui, ita ut si non censetur superflua, efficiant grauem necessitatem, & potius tres gradus in his distingui debent. Primus eorum, sine quibus necesse est à statu omnino decidere. Secundus eorum, sine quibus licet non decidatur à statu, atque tamen & cum labore ac difficultate conseruatur. Tertius eorum, sine quibus non aequè bene, bene tamen & sufficienter status consistit. Quae sunt in primo genere, necesse est constituunt grauem necessitatem, si deficient, quae autem sunt in tertio genere, nullam necessitatem constituunt, quae sit obiectum eleemosynae: illae enim qui eis caret, non est pauper; quae autem sunt in secundo genere, possunt habere latitudinem, etiam molestia, labor, & inopia intra proprium statum magna sit & vrgens, grauem necessitatem facit: ut si quis magnis debitis in carcere detineatur, aut sit captiuus inter hostes, aut tenui nimis victu & vestitu

vitam transigat: si autem non sit adeò vrgens, sit tamen alicuius momenti & considerationis, efficit necessitatem communem. Potest etiam contingere ut necessitas, quae cogit à statu cadere, non sit solum grauis, sed extrema, quod fit quando nisi à statu decidat mendicando, aut seruiendo, aut artem mechanicam discendo, vitam conseruare non potest. Sunt enim multi, quibus hoc modo mutare statum adeò est indecens, & ignominiosum, ut potius mori malint, & non teneantur vitam conseruare cum isto dispendio, hi extremè egere censendi sunt.

3. Communis necessitas est, quae vera indigentia est, & alicuius momenti, (nam si leuissima esset, quasi nulla reputari deberet) & tamen recedit ab extremo & grauitate praecedentium, talis censetur necessitas eorum, qui mendicant, nam quamuis valde indigant, & solum posse viderentur quae ad vitae sustentationem arctè requiruntur, idè censetur eorum necessitas communis, & non grauis, quia ab omnibus & à multis petunt, & moraliter loquendo, non potest illis desse, quod sufficit pro conditione status; id verò intelligendum est tam de his, qui publicè, quam qui secretò mendicant, dummodo mendicantem ex consuetudine exerceant. Eadem ratione censetur communis necessitas, quam alicui etiam non mendicantes intra proprium statum patiuntur, quae non sit nimis vrgens & grauis, ut modo dicebamus. Haec ergo omnia praeculis habenda sunt in iudicio de praeepto eleemosynae, quae quidem potius prudentis arbitrio in euentibus & circumstantiis discerni poterunt, quam certa & fixa regula comprehendendi. Et haec omnia docet Lorca in 2. 2. sect. 4. disputat. 39. num. 1. & num. 8. 9. 10. & alij communiter.

4. Suppono secundò, bona quae ad subueniendum supra dictis necessitatibus erogari possunt, ad tria genera reuocantur; quaedam enim sunt necessaria ad sustentandum vitam propriam, & eorum qui sub nostra degant cura; alia solum ad statum conseruandum, ut scilicet quis se gerat prout decet statum suum, & haec non constituuntur in indiuisibili. Postremum, ergo genus bonorum est, quod absolute superfluum appellant, eo quòd nec ad naturam, seti vitae, nec ad status conseruationem necessariam sit. Ita Granadus in 2. 2. controu. 3. tract. 11. disp. 1. sect. 1. num. 3. & alij communiter. His suppositis quaeritur.

RESOL. II.

An quis teneatur in extrema necessitate dare eleemosynam, non solum titulo charitatis, sed etiam lege iustitiae?

Et

Et an in hoc casu possit quis cogi per iudicem ad faciendam elemosynam?

Et an in aliquo casu quis teneatur restituere damna, quae ex eius omissione in danda elemosyna sunt sequuta, ut v. g. qui fame perit, relinquit filios, quibus deberentur opera patris, &c? Ex part. 5, tractatu 8. Ref. 2.

S. 1. **A**ffirmatiuam sententiam docent Spino in *specul. testam. gloss. 6. man. 8. Nauarra de restit. l. 3. cap. 1. a num. 344. Alexander de Ales 4. parte, quest. 11. mem. 1. Caietanus in 2. 2. quest. 118. art. 5. Sarmiento de reddit. Eccles. part. 3. cap. 1. conclus. 3. Aragonius in 2. 2. q. 32. art. 5. & alij. Vnde D. Thom. in 2. 2. quest. 118. art. 4. ad 4. docuit esse praecipuum legale de eroganda stipe extremè indigentibus. Probatur hæc opinio; quia in hoc casu potest quis cogi per iudicem ad faciendam elemosynam, quia omne homicidium est contra iustitiam, vt patet; sed detrahitio elemosynæ in extrema necessitate est homicidium, vt patet in *cap. pascie, dist. 86. ibi. Quisquis enim pascendo hominem seruare poterat, si non pauperti, occidisti. ergo, &c.* Et idem ex hac sententia, vt obseruat Hurtado de Mendoza *vbi infra, sect. 3. §. 31.* sequitur teneri quem ad restituenda diuina, quæ eius omissione sunt sequuta, v. g. si quis passus est fame emori alicuius seruum, tenetur pretium iustum soluere domino, quia ius illud serui erat in vtilitatem domini. Item si ille, qui fame perit, relinquit filios, quibus deberentur opera patris, possunt filij ea exigere à præmittente elemosynam, & sic in similibus.*

2. Verùm his non obstantibus contrariæ sententiæ tanquam probabiliori adhaereo, quam suctur Loxca in 2. 2. *sectione 3. disputatione 39. memb. 4. num. 45. Sanchez in opuscul. tomo primo, libro primo, cap. 5. dub. 5. num. 61. Salonijs in 2. 2. questione 64. articulo 7. contr. 2. Bannez in 2. 2. questione 32. art. 6. Malderus in 2. 2. questione 32. articulo 6. dub. 3. Azorius tom. 2. lib. 12. cap. 9. quest. 3. Turrianus tomo primo, in 2. 2. disputatione 82. dub. 3. Sorus de Iustitia, lib. 4. questione 7. articulo 1. ad 4. & lib. 5. questione 3. articulo 4. Bellarmino lib. de elemosyna, cap. 6. in fine. Ludouicus de San Iuan in *summa, quest. de elemosyna, articulo 3. dub. 3. difficult. 3. conclus. 2. Cominck disputatione 27. dub. 7. num. 104. Reginaldus tomo primo, libro quarto, cap. 20. num. 264. Gordonus tom. 2. l. 6. quest. 14. cap. 5. §. 2. num. 9. Molina tom. 1. tract. 2. disp. 144. Valquez opusc. de elemosyna, cap. 1. num. 37. Suarez de charitate, disp. 7. sect. 6. num. 2. & alij. Vnde Vallalobos in *summa, tom. 1. tract. 22. diff. 2. num. 9.* sic ait. [De lo dicho se infiere, que la persona particular que en este caso no dà limosna no està obligado à restituirla, porque solo està obligado à darla de caridad, y de misericordia.] Ita ille. Probatur hæc opinio eo quod nullum est idoneum argumentum tam strictæ obligationis, nam vel tale præceptum dicitur esse positium & humanum, & nullum tale potest assignari: vel ponitur naturale, & neque hoc dici potest; quod enim dixit Caietanus in extrema necessitate omnia bona esse communia, non sic accipiendum est, quasi qui bona illa possidet, amitit dominium propter necessitatem alterius, sed solum quod ex charitate & misericordia obligetur ad subueniendum necessitati extremæ, prout necessitas postulauerit, vt in sequentibus explicabimus.**

3. Non desinam tamen hęc adnotare Hurtadum de Mendoza in 2. 2. *disp. 159. sect. 4. §. 36.* has pugnantis sententias fœdere distinctionis vnire, sic enim ait. De his duabus sententijs sic opinor. Prima est probabi-

lior, quando extremè indigens eger pecunia, veste, pharmaco, aut alio bono, quod pertinet ad bonorum diuisionem factam iure gentium. Illa enim bona sunt cuiusuis hominis extremè indigentis, ad quæ is habet ius iustitiæ, quo iure priuari non potuit bonorum diuisione, & in hoc sensu loquuti sunt omnes Doctores, quos adduxi pro prima sententia, cuius auctores grauioris ponderis sunt, quàm secundæ, argumentum item de bonorum diuisione multo efficacius. At verò quando proximus indiget nostra industria, non tenemur illam ex iustitia præbere, quia ad eam nunquam ille habuit ius iustitiæ, e. g. si hominem occidat bestia, ignis, aut aqua, non teneor ego ex iustitia neque cum bestia pugnare, neque ignem extinguere, neque hominem ex vndis eruere, neque illud periculum monere; teneor tamen ex charitate si possum absque proportionato damno. Neque tunc sum propriè homicida, Sancti enim adducti pro prima sententia loquuntur de negante bona; quæ diuisione non potuerunt alienari ab extremè indigente, impropriè autem sum homicida, quia sum immisericosus subtrahendo alimentum, aut alia id genus, peccatum est immisericiordiæ, & iniustitiæ simul, iniustitiæ, inquam, & homicidij, quia causa vitandæ mortis alienæ teneor ego erogare bona, quia in eo articulo datum est illi à Deo ius ad illa, quod nunquam datum est ad meas operas, & hæc omnia docet Hurtadus *vbi supra.*

4. Notandum est tamen hęc obiter docere Sarmientum, quem citat & sequitur Turrianus in 2. 2. *disp. 81. dub. 3.* quod obligatio illa iustitiæ, si adesse, solum esset pro tempore necessitatis ex mente authorum primæ opinionis, & idem subsidiaria dicenda erit, id est, in subsidium occurrentis necessitatis.

RESOL. III.

An pauperes in extrema necessitate constituti possint contra diuites implorare Officium iudicis?

Et an iudices possint compellere diuites ad elemosynam faciendam non solum in casu extrema necessitatis, sed etiam quoties præceptum adest iure diuino, aut naturali?

Ex part. 5. tract. 8. Refol. 4.

S. 1. **A**D hanc questionem ita respondet Villalobos *in sum. tom. 1. tract. 22. diff. 2. n. 10.* [Ad illam] uertate acerca desto, que es muy probable, que el pobre en caso de extrema necesidad, tiene accion à pedir al rico la limosna ante la justicia, como tienen Caietano, Sarmiento, y Aragon; el fundamento es, porque como todos dicen, en extrema necesidad todas las cosas son comunes, y assi como puede vno pedir por justicia que le dexen caminar por el camino, y coger agua del rio, y aprouecharse de las demas cosas comunes: lo mismo es aqui, que en caso de extrema necesidad no ay que acudir al derecho humano, sino al natural: entre los juristas es comun, que no tiene accion el pobre en este caso contra el rico. Assi lo dize la Glosa, y otros que refieren Tiraquelo, lo qual tambien es probable, porque esta obligacion mas es de caridad, que de justicia. Mas en ambas opiniones es llano, que pueden los pobres implorar el officio del juez, el qual ha de obligar à los ricos, para que les suuorezcan, como dizen Cajetano, y Aragon por razon del bien comun, y assi se suele hazer en las Republi-

Sup. hoc magis late in Ref. seq.